

Virksom medicin - overtro eller videnskab?

På mirakuløs vis overlevede det syttende århundredes patienter undertiden lægelig behandling, men det gjorde Charles II af England ikke. Selv moderne medicin virker ikke altid efter hensigten

Af Carsten Christophersen, carsten@kiku.dk

Klokken otte om morgenen den 2. februar 1685, under barberingen, fik kong Charles II af England (1630 – 1685) pludselig et anfald af kramper. En af kongens 14 hoflæger, der repræsenterede det ypperste inden for den tids lægevidenskab, indledte straks en behandling. En halv liter blod blev tappet fra kongens højre arm, men da kongens cheflæge ankom, mente han, at det

Der indtraf ikke mærkbar bedring, så kongens hoved blev barberet, og der blev fremkaldt et udslæt. Det skete ved at anbringe sennepsplastre med spansk flue på det nøgne hoved, der forinden var indsmurt i kamfer. Behandlingen blev fortsat med et pulver bestående af nyserod for at rense hjernen. På den tid var det god latin, at udflåd fra næsen stammer fra hjernen, hvorfor den så efterfølgende blev styrket med pulveriseret kodriver. Brækmidler blev givet jævnlige under hele forløbet fulgt af en afslappende drik af byg-vand, lakrids, søde mandler, let vin, malurtolie, anis, tidselblade, mynte, rose og angelika. Et plaster med beg og duellort blev lagt på kongens fødder. Flere åreladninger blev fulgt op med behandlinger med melonkerner, sødgræs, elm, sort kirsebærvand, udtræk af liljekonval, pæon, lavendel, perler opløst i vineddike, gentianrod, muskatnød, kløver og som prikken over i'et 40 dråber af et udtræk af et menneskeligt kranium. Til slut blev en bezoarsten prøvet. Men lige lidt hjalp det – og så døde kongen.

Alt taget i betragtning må kongens konstitution have været helt usædvanlig stærk, siden han overlevede lægernes behandling så længe – hans uheld var, at han havde adgang til tidens mest sofistikerede medicin. Fra en kemikers synspunkt må det vel indrømmes, at lægerne udviste en helt enestående grundighed i valget af medicin, og at de fleste former for plantemedicin, bivirkninger ufortalt, øjensynlig ikke er akut dødelige.

Moderne målrettet medicin

Nu til dags er sygdomsbehandling baseret på lægemidler med dokumenteret virkning. Når en læge ordinerer piller, føler patienten tit en bedring, men tænker ikke på, at der ofte er tale om symptombehandling. Behandlingen tjener hovedsageligt til at slå ventetiden ihjel, mens organismen heler sig selv. Medicinen har de bedste forudsætninger for at synes effektiv, fordi mellem 80 og 85% af alle sygdomme faktisk forsvinder af sig selv. Hvor godt er så det videnskabelige bevis på virkningen af den medicin, vi får? For mange lægemidler uomtvistelig, men for en række andre mindre god.

Den 22. januar 1999 droppede medicinalfirmaet Merck et nyt middel mod depression – MK-869. I de afsluttende kliniske prøver havde patienter, der fik placebo, altså narremedicin uden

Kong Charles II af England.

var utilstrækkeligt og tappede derfor en kvart liter blod fra den venstre skulder. For at uddrive endnu flere dårlige væsker fik kongen nu et brækmiddel bestående af kaliumantimonatrat, der også blev anvendt til bejdning i tekstil- og læderindustrien. Så rørte han på sig, hvilket blev taget som et tegn på, at man var på rette vej, og behandlingen blev optimeret med to lægemidler og et lavement med antimon, stensalt, stokroseblade, violer, rødbede, kamilleblomster, fennikelfrø, hørfrø, kardemommefrø, kanel, safran, cochenillelus og aloe.

virksomhed, klaret sig så godt, at produktet kun viste sig ubetydeligt bedre. Beslutningen fik straks aktierne i medicinalfirmaet til at falde fem procent, hvilket illustrerer de økonomiske realiteter ved udviklingen af ny medicin.

Resultat er ikke enestående, fordi virkningen af medicin mod depression – lykkepiller, ligger meget tæt på placebo-niveauet. Der måles en effekt på mellem 45 og 80%, mens placebo viser 30 til 50% virkning. De fleste undersøgelser har ikke benyttet placebo med bivirkninger, såkaldt aktiv placebo. Patienter stoler mere på, at de får den aktive behandling, når de føler en bivirkning. Når denne effekt medregnes, vurderes lykkepilleres effektivitet kun lidt bedre end placebo.

I tilfældet MK-869 havde Merck forsøgt at beskytte resultatet af afprøvningen ved at sammenligne med et af de kommercielle midler mod depression. Det viste heller ikke bedre virkning end placebo. Da midlerne på markedet allerede er blevet godkendt, kan resultatet bruges til at konkludere, at den aktuelle afprøvning har været forfæjlet. I dette tilfælde stolede Merck åbenbart ikke på, at grunden skulle findes her – og opgav præparatet. Men det rejser tvivl om virkningen af det kommercielle produkt undersøgelsen brugte til sammenligning. Er virkningen på linie med nogle af de præparater Charles II blev udsat for? De fleste af dem har fysiologisk virkning, men de var blot ikke velegnede til at behandle hans sygdom, der sandsynligvis var en hjerneblødning. Vi kender ikke svaret. Men det er værd at erindre Hippokrates, der for over 2000 år siden lagde vægt på at give naturens egen lægende kraft de bedste muligheder og fremfor alt ikke at skade patienten.

Indgang til litteraturen:

K. Shapiro & E. Shapiro *The Powerful Placebo, From Ancient Priest to Modern Physician*. The John Hopkins University Press. Baltimore, 1997. Bogen er fængslende og letlæst, men noget enøjet fokuserende på placeboeffekten.

M. Enserink, *Science*, Bind 284, 1999, side 238-240. Can the Placebo Be the Cure? Artiklen giver en gennemgang af argumenterne for placebo-effektens betydning indenfor antidepressionsmidler, og bedømmes af nogle som kontroversiel.

En omstridt meta-analyse udarbejdet af I. Kirsch og G. Saperstein findes i *Prevention & Treatment*, Bind 1, Article 0002a, June 26, 1998: Listening to Prozac but Hearing Placebo: A Meta-Analysis of Antidepressant Medication.

Yderligere diskussion kan findes i *Science*, Bind 284, 1999 side 913 - 915.

STRANDMØLLEN INDUSTRIGAS A/S
Med tryk på telefonkødet

**Kvaliteten af
LAB LINE® er afprøvet
i tusinder af analyser**

*Mark os på Strandmøllen
etiket nr. 14-198*

Gas indgår som en vigtig og uundværlig faktor i alt analytisk arbejde. Når gas bruges som brændgas, bæregas eller kalibreringsgas i GC'ere og massepektrometre, er kravene særligt høje. Strandmøllens LAB LINE® serie tager i udseende hensyn til kravene. Alle seriens gasser analyseres nøje for urenheder, og i alle medfølgende certifikater dokumenterer vi renhedsgrad samt tolerancer. Og LAB LINE® udstyr, centralisering og reduktionsventiler er sporbare ligesom gasserne.

Kontakt os og hør, hvilke løsninger vi kan foreslå til netop dit laboratorium.

Stk Strandmøllen 808 · 2835 Klampenborg · Tlf. 45 50 30 08 · Fax 45 50 30 17
Veide Industrihus 22 · 8582 Esby · Tlf. 64 48 22 11 · Fax 64 48 22 73
www.strandmollen.dk · info@strandmollen.dk